

РЕЦЕНЗІЯ

Тишка Сергія Віталійовича

**на дисертаційну роботу Янишин-Прийменко Марії Тарасівни “БІОГРАФІЯ
МАРІЇ ШИМАНОВСЬКОЇ: КОНСТРУЮВАННЯ КУЛЬТУРНИХ
ІДЕНТИЧНОСТЕЙ МИСТКИНІ” ,**

що подана на здобуття ступеня доктора філософії

в галузі знань 03 - Гуманітарні науки

зі спеціальності 034 – Культурологія

до разової спеціалізованої вченої ради

Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського

Проблема культурної ідентичності є надзвичайно актуальною у сучасній світовій культурі як своєрідна альтернатива тенденціям глобалізації та одночасно - як важливий чинник пошуків гармонічної взаємодії означених тенденцій існування та розвитку культури. Дисертація М.Т.Янишин “Біографія Марії Шимановської: конструювання культурних ідентичностей мисткині” посідає у цьому процесі чільне місце, і вже в цьому вбачаємо важливе свідчення її актуальності в колі гуманітарних наук. Представлена на здобуття ступеня доктора філософії праця є, безумовно, високопрофесійним, новаторським та глибоким за змістом, аналітичними студіями та культурологічними висновками науковим дослідженням, присвяченим Марії Шимановській - видатній та й до сьогодні недостатньо дослідженій дієвій персоні світової, зокрема, польської та української, музичної культури. З цього приводу дисертантка висловлюється відразу ж, коли ставить завдання власного дослідження: “Обґрунтувати складну багатовимірність культурної ідентичності мисткині з огляду на прояви гендерної, соціальної, національної, етнічної та релігійної складових її світогляду, що має на меті змінити звикле позиціонування М. Шимановської виключно як представниці польської культури”.

Рецензована дисертація, на мій погляд, є достойним продовженням традиції досліджень творчих біографій митців, що склалася та успішно здійснюється на кафедрі теорії та історії культури НМАУ ім. П. І. Чайковського протягом останніх десятиліть.

У цьому сенсі дисертантка досягла безумовного успіху, а її дослідження містить значну кількість справжніх наукових відкриттів. Для прикладу маю підкреслити лише деякі з них: ретельне дослідження зв'язків та паралельних явищ та рухів, що зближували родинні та культурні кола Марії Шимановської та Ф.Шопена, або аналіз її листування 1824 – 1831 років з Бертелем Торвальдсенем та Міхалом Клеофасом Огінським, або майже вперше в українській культурології та музикознавстві поставлена проблема гендерного аспекту біографії М.Шимановської.

Джерельна база дисертації надзвичайно масштабна та містить унікальні архівні матеріали Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України, Національної бібліотеки України ім. Володимира Вернадського, Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника, Одеської національної наукової бібліотеки, Житомирської обласної універсальної бібліотеки ім. О. Ольжича, Державного історико-культурного заповідника м. Дубна. Особливу увагу звертаю на активне використання оцифрованих колекцій зарубіжних фондів: Австрійської національної бібліотеки, бібліотеки Ягеллонського університету в Кракові, Національного музею Варшави, бібліотеки Вроцлавського університету, архівів Музею Бертеля Торвальдсена у Копенгагені та ін. Багато з цих знахідок вперше включені дисертанткою у науковий обіг. У свою чергу, така багатомірність створює підґрунтя для широкого, багатоаспектного дослідження проблеми творчої біографії Марії Шимановської — від світогляду до етнічної ідентифікації, від гендерних питань до соціально-політичних поглядів, від музичної творчості до життєвих уподобань, тощо.

Дисертація містить цікаві та дуже змістовні додатки з ілюстраціями, що вже самі по собі мають значну наукову цінність. З цього приводу наведу лише один

приклад: М.Янишин вперше опублікувала та проаналізувала три невідомі портрети Марії Шимановської (зберігаються у мистецькому відділі Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника).

Вже наприкінці дисертації, на с. 208, М.Янишин слушно зауважує: “Творча біографія Марії Шимановської у представленому дослідженні — результат об’ємної багатовекторної роботи та досвід фантастичної пошукової мандрівки авторки тривалістю у десять років. Зміна дискурсів у світовому науковому просторі щодо постаті мисткині з кожним роком увиразнює її актуальність. Вивчення творчої біографії Марії Шимановської та поетапне опрацювання важливих для її діяльності контекстів, вивело мисткиню із сутінок забуття, проявило та частково заповнило «білі плями» у нашому знанні та розумінні історії. Від «забутої композиторки другого ешелону», через «непересічну жінку-музикантку», «важливу попередницю Ф. Шопена», — Марія Шимановська постає сьогодні видатною європейською мультикультурною діячкою першої третини ХІХ століття”. Важко не погодитися з такою оцінкою авторкою власної наукової праці. Адже відкриття для громади забутих або напівзабутих мистецьких імен — дуже важке, але благородне і перспективне завдання вченого-культуролога, і М.Янишин з честю його виконала.

Як і кожне глибоке, новаторське дослідження, дисертація М.Янишин викликає деякі запитання, які мали б уточнити напрями думки авторки:

1. Як слід позиціонувати персону М.Шимановської: як представницю перш за все польської культури? або все ж таки української? або обох культур відразу? А взагалі, чи не краще - як діячку загальноєвропейської музичної культури позаминулого століття, звісно, при домінуванні двох зазначених векторів національної ідентичності? Тим більше, що вже у назві дисертації (“...Конструювання культурних ідентичностей мисткині”) криється певна загадка: чому тут з’явилися якісь множинні *ідентичності*, а не саме *ідентичність*? Див. подібну колізію і в назві назві Розділу ІІІ (“... Конструювання цілісної мапи ідентичностей Марії Шимановської”).

2. На с. 49 М.Янишин стверджує: “Наприкінці XVIII – початку XIX століття географічні локації, що були розташовані на відносно близькій відстані одна від одної”; вони “могли суттєво відрізнятися системами правових норм та типом суспільних відносин”. Дисертантка дає тут розгорнуте пояснення, але рекомендував би уточнити, що, на її погляд, конкретно означають “відносно близькі відстані” між містами та містечками, маєтками? Вважаючи також на розмаїття їх культурного, соціального та побутового життя. Тут і запитання: які саме (приблизно) відстані маються на увазі? Пропонував би навести з цього приводу приклад.

Оцінюючи дисертацію взагалі, маю дійти висновку: наукова праця М.Т.Янишин – це новаторська, завершена, цілком самостійна праця, що має значну наукову цінність, містить цілком аргументовану культурологічну концепцію та супроводжується належним дотриманням засад академічної доброчесності, Таким чином, дисертація цілком відповідає вимогам “Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка, Янишин-Прийменко Марія Тарасівна, заслуговує на присвоєння наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 03 - Гуманітарні науки, зі спеціальності 034 – Культурологія.

**Доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри теорії та історії культури
НМАУ ім. П. І. Чайковського,
член-кореспондент Академії мистецтв України**

С.В.Тишко